

Scriitor de marcă pentru literatura română din perioada de după cel de al doilea război mondial, Bujor Nedelcovici, stabilit în Franța de mai multă vreme, de dinainte ca sistemul comunist să se prăbușească, și-a publicat acum întreaga operă epică într-o serie de șapte volume, ce însumează douăzeci și două de cărți ale sale (*Opere complete*), încheind simptomatic, în ultimul volum, cu romanul-eseu, *Un tigru de hârtie*, inspirat din citirea propriului dosar din fondul de urmărire al fostei Securități, pe care a avut înlesnirea de a-l vedea, de a-l studia, pus la dispoziție de către CNSAS, conform legilor în vigoare azi. Reeditat și revăzut, adăugit, acesta prilejuiește autorului organizarea unui seminar¹ (după expresia lui Augustin Frătilă, redactorul șef al Editurii Alfa la care s-a împlinit seria *Operele complete*) la care au fost invitați să participe numeroase personalități ale vieții spirituale românești, pentru a discuta despre condiția scriitorului român în totalitarism, supus rigorilor unei aspre Cenzuri, ale unei supravegheri draconice de către organele Securității. Discuția, sub genericul *Scriitorul, Cenzorul și Securitatea* (publicată într-un volum cu același titlu, firește, tot la Editura Alfa¹) a fost moderată de către criticul și istoricul literar Nicolae Manolescu, lansând în cuvântul său de deschidere, câteva întrebări incitante (Ce treabă are scriitorul cu Cenzura și Securitatea?, „Ce treabă are Cenzura cu scriitorul?”), menite a provoca participanții și a le da acestora posibilitatea exprimării unor opinii tranșante privitoare la această *relație* în jocul căreia, din nefericire, au fost prinși mult prea mulți scriitori români, înainte de '89. Primul cuvânt a fost cel al lui Stéphane Courtois, directorul Școlii de la Sighet, de pe lângă Memorialul durerii, care a punctat câteva chestiuni de ordin general. „Problema cenzurii – spune domnia sa – nu este specifică regimurilor comuniste”, numai că „în România comunistă, ca în toate regimurile comuniste, suntem confrunțați cu un regim totalitar, fenomen cu totul nou, inedit, al secolului XX, unde o mișcare politică are pretenția de dominare totală asupra statului și a societății”. Iar în acest caz, „cenzura ia cu totul alte dimensiuni”, devenind „un element fundamental al existenței regimului totalitar”. Instrumentul principal prin care se menține regimul, este *Politița Politică*, „model” care va fi multiplicat în toate țările în care se instalează regimuri comuniste. Aici, observă același vorbitor, „problema” este că „nu ești supus unei represiuni”, ci „ești supus unei sfărâmări, unei zdrobiri, unei nimiciri” ca individ, situație în care scriitorul se află în mare dificultate. „Scriitorul vrea să stabilească un adevăr personal, literar, estetic” numai că un regim totalitar îi impune o „ortodoxie literară”, conformă dogmelor sale ideologice. O asemenea *ortodoxie* s-a numit *realismul socialist*. „Regimul totalitar – continuă Stéphane Courtois – are pretenția de a crea un om nou, ceea ce s-a numit un om nou. Scriitorul nu se simte neapărat un om nou. Cum va putea el exprima ceea ce simte în el, ceea ce are în el, confruntându-se cu această ortodoxie? Conflictul este imediat”. Intervenind în discuție, Nicolae Manolescu își amintește și citează cuvintele lui Nicolae Ceaușescu, în 1977, când în România a fost desființată, chipurile, cenzura: „În țara asta scriitorii sunt liberi să scrie ce vor și noi suntem liberi să publicăm ce ne convine”. Iată un principiu care a produs efecte dintre cele mai dezastruoase, pentru că *statul polițienesc* devine interesat nu numai de ce publică scriitorii ci și de ce scriu și nu publică, ce nu li se publică, ceea ce duce imediat la necesitatea urmăririi scriitorului (și nu doar a scriitorului) în toate momentele vieții sale publice dar și particulare, intime. E relevantă, în acest sens, *statistica* pe care o furnizează, în cadrul discuției, Ana Blandiana, pe baza unui raport al Securității din 1988: „În 1988, Securitatea avea în lucru în domeniul literar 207 dosare de urmărire informativă și prin supraveghere informativă erau urmăriți 598 de persoane. Tot în 1988 au fost efectuate următoarele măsuri preventive: 10 avertizări, 139 atenționări, 206 influențări pozitive cetățeni români, 37 influențări pozitive cetățeni străini, 300 informări la organele de partid, 641 semnalări la conducerea instituțiilor unde lucrau cei urmăriți, 124 semnalări la organele de miliție, 3 destrămări anturaj, 11 puneri în dezbatere publică, 287 dezbateri publice la instituții unde lucrau. În ceea ce privește informatorii, ei erau mai numeroși decât urmăriții. În acest an, 1988, în domeniul cultural existau 1997 de surse, dintre care 639 informatori, 590 persoane de sprijin, 31 rezidenți, 183 gazde case de întâlnire. Dintre ei, 1.132 aveau studii superioare, 860 studii medii și 102 studii generale. La asta se adaugă obligația prin lege de a raporta discuțiile cu străinii și prezentarea anuală a mașinii de scris la control”. S-au realizat astfel sute și sute de dosare cu informații de toate felurile, care astăzi, scoase la iveală, sunt cu adevărat conștănțante: „... am primit dosarul – spune Bujor Nedelcovici – Erau 800 de pagini. M-a emoționat, m-a tulburat... Găseam acolo tot felul de rapoarte, note informative, convorbiri telefonice; 400 de pagini erau numai convorbirile telefonice. Era cel mai fidel jurnal pe care l-am

citit. Începea așa: „Ora 9,00 dimineața ; domnul Bujor – eu nu eram tovarăș – domnul Bujor o cheamă pe nu știu cine, stabilește o întâlnire. Ora 10,15: Îl cheamă pe domnul Bujor, stabilește o întâlnire să ducă nu știu ce...”. Am retrăit toată perioada aceea cu intensitate și emoție pentru că noi nu suntem conștienți pentru fiecare detaliu pe care îl parcurgem, iar acum... Aveam în față o oglindă deformatoare pe care voiam s-o sparg pentru a vedea ce se ascunde în spatele ei”.

Experiențele personale a lui Bujor Nedelcovici i-au fost aduse alte mărturii, alte exemple menite a fixa în conștiința generațiilor tinere, imaginea aceluși trecut represional. Interesul pentru cunoașterea acelor dosare îl subliniază foarte bine Germina Nagă: „... Ne interesează dosarele de Securitate ale scriitorilor pentru că în ele se află o altă istorie a literaturii române, o parte din istoria literaturii române contemporane (...) capitol care este absolut fascinant, dincolo de ororile lui”.

Ororile sunt nuanțate și denunțate de Bujor Nedelcovici: „... cenzura din comunism era totală și totalitară: în scris, în public, dar erau cenzurate gândurile, exprimarea lor... o autocenzură care însemna o umilință greu de suportat, de dedublare, o schizofrenie de fiecare zi... în fiecare familie și în societate. O alienare generalizată la nivel de conștient personal și

Duban menționează: „E foarte important să ne cunoaștem pe noi înșine (...) e foarte important să știm cât se datorează din destinul nostru trăit în comunism limitelor noastre și cât sistemului opresiv (...) e important să știm dacă nu am răzbit din cauza limitelor noastre intelectuale și biologice sau din cauza sistemului”.

Dezbaterea aceasta e pe cât de incitantă pe atât de utilă în cunoașterea și lămurirea unor lucruri esențiale, a unor stări de fapte care au marcat destinele unor întregi generații de scriitori, de oameni de artă și cultură, a oamenilor în general, dintr-o țară ce trebuia să trăiască, să evolueze și să se definească doar prin directive politice. Și, mai e ceva. Din ea se

poate contura și o anume dimensiune a rezistenței scriitorului român la această opresiune, inaderența sa ori, pur și simplu, evaziunea din context. E adevărat, nu toți au încercat aceasta dar au fost destui dintre aceia care au căutat soluții pentru ca cercul ideologic să nu sufocă cu totul respirația unei literaturi (a unei culturi) ce avea toate datele pentru a se dezvolta firesc, pe traseul unei tradiții literare mereu deschisă spre orizonturile cele mai novatoare și cu o respirație sănătoasă. Căzul experienței de viață și de aici a operei lui Bujor Nedelcovici e unul dintre cele mai tipice pentru o asemenea disponibilitate. Cartea sa, *Un tigru de hârtie*, într-un fel singulară în peisajul actual al literelor românești – carte ce a prilejuit dezbateri consemnate sub genericul *Scriitorul, Cenzura și Securitatea* – are calitatea unei autentice borne de reper pentru ceea ce trebuie să înțeleagă generațiile tinere de scriitori (nu mai puțin scriitorii care au trăit conștient sau nu timpul unei istorii prefabricate) dintr-o experiență dramatică existențială, înainte de exercițiul creației artistice, fără de care cuvântul lor actual poate rămâne lipsit de vibrație și ecou. Dezbaterea provocată de Bujor Nedelcovici e menită să aibă un impact major în conștiința scriitorilor români de azi.

Constantin CUBLEȘAN

¹ *Scriitorul, Cenzura și Securitatea*. Bujor Nedelcovici și invitații săi: Ana Blandiana, Ion Bălu, Livius Ciocărlie, Stéphane Courtois, Armand Goșu, Germina Nagă, Victor Rebengiu, Romulus Rusan, Alexandru Zub. Cu opt cronici literare de Serenela Ghișescu, și un reportaj foto semnat de Gabriel Scânteia. Editura Alfa, București 2009

Lucarnă

Șerban Foarță văzut prin lupa lui Daniel Turcea
(cafeneaua Flora, Timișoara, februarie 1970)

Bujor Nedelcovici. Scriitorul, cenzura și securitatea

inconștient colectiv. Orice cuvânt putea fi interpretat dușmănos și era imediat reținut de un informator care îl transmitea la Securitate (...) cenzura în comunism a atins culmile absurdului și ale grotescului. Erai pedepsit înainte de a-ți fi exprimat public părerea, iar cei cu care vorbeai – în cerc restrâns – erau condamnați pentru infracțiunea de «omisiune de denunț» care se finaliza cu mulți ani de pușcărie. Delațiunea era legea de bază și cei care nu turnau erau pedepsiți...” Livius Ciocărlie vorbește despre „autocenzura” scriitorului și despre... bunii prieteni care te urmăreau căutând astfel să-și protejeze propria imagine, propriul destin: „Există prietenul foarte bun, despre care credeai că ține mult la tine și, citind dosarul, constați că, într-adevăr, ținea mult la tine și scria lucruri foarte calde. Aveai prietenul foarte bun despre care credeai că ține mult la tine și scria niște lucruri care, dacă s-ar fi schimbat politica partidului, iar fi dus în închisoare sau era colegul cu care nu m-am înțeles care scrie 20 de rapoarte, niciun cuvânt de rău, niciun cuvânt periculos pentru mine (...) Dar există, din păcate, și prietenul foarte bun, minuțios, care sunt convins că abia încheieai ușa la plecare și el se ducea la masă și scria pentru că relata toată discuția, încercând să te pună într-o lumină cât mai rea. Și atunci ce concluzie pot să trag? Cu atât mai mult cu cât nu pot să știu, în primul rând, în ce condiții au devenit informatori. Unii poate din convingere, alții din interes, alții fiindcă erau vulnerabili, alții fiindcă pur și simplu le era frică”. Istoric de profesie, el însuși fost deținut politic, Al. Zub explică lucrurile dintr-o perspectivă a derulării faptelor pe plan general, apelând la *origini*, ca să zic așa, la evenimente dramatice din istoria contemporană a URSS, punctând în finalul alocuțiunii sale: „Cred că a funcționat aici, mai mult decât în alte sisteme, mult mai mult decât în alte țări, o politică preventivă, care – iată – i-a permis regimului să fie cu un pas înainte, mereu înaintea celor ce aveau de structurat, de opus un discurs inaderent, un discurs al opoziției”, dar „breașla aceasta a făcut eforturi de a supraviețui onorabil”. În prelungirea acestei intervenții, Ioan